

Szalai Szabolcs

Kereszténység és európai alkotmány. A vallással és egyházzal kapcsolatos kérdések értelmezései az európai alkotmányozás folyamatában

I. Bevezetés

Amikor a már csaknem ötven éves időtartammal büszkélkedő Európai Unió belépett a XXI. századba, új nemzetközi helyzettel, s ezzel együtt új feladatokkal találta magát szemben. Az Amerikai Egyesült Államok hegemon szerepének megingásával és a nagyhatalmi harcok ismételt kibontakozásával megnyílt a lehetőség az egységes európai fellépésre, immár nemcsak gazdasági, de politikai és kulturális-szimbolikus szempontok alapján is. Ez a történelem adta lehetőség csakhamar elvárássá vált az „öreg kontinensen”, s ez lett az alapja az európai alkotmányozási folyamat kibontakozásának.

Az Európai Unióban az egység – legyen szó annak bármilyen fajtájáról és megnyilvánulási formájáról – mindig számtalan kérdést és megoldási, megvalósítási javaslatot foglal magában. Európa kulturális „egységének”, illetve szimbolikus önmeghatározási törekvésének keretein belül is több vita bontakozott ki. Ezek közül az egyik legmarkánsabb az, amely a keresztény hagyományok megjelenítéséről, valamint az egyház szerepének (re)definiálásáról szólt. Az egységes álláspont kialakítása ebben a kérdésben a megszokottnál is nagyobb vitákat váltott ki az Unió tagországai között, mert az egyház szerepe Európa történelmében számos értelmezési keretben, illetve tartalommal vizsgálható.

Írásomban arra a kérdésre kívánok választ adni, hogy az alkotmányozási folyamat során újonnan fellángoló (és azóta már átalakult) vita eredményei értelmezhetők-e az európaiságnak a jövőre vonatkozó meghatározásaként, vagy ez a mostani állásfoglalás is csak egy adott történelmi pillanat terméke, s csupán a vallásnak és az egyháznak adhat újabb lendületet ahhoz, hogy megtalálja szerepét a (poszt)modern társadalomban.

II. A vita kibontakozása az alkotmányozási folyamat előtt

Az EU lakosságának többsége valamilyen módon ma is azonosul a kereszténységgel, s annak hagyományos alapértékeivel, ezért senki számára nem okozott meglepetést, hogy a

Konventben, az Alkotmányos Szerződés szövegezésekor, felvetődött a keresztény örökségnek mint az európai értékek forrásának megjelenítése.¹⁰⁷

Bár a vita az Európai Néppárt képviselőinek közös indítványa nyomán került a média figyelmének középpontjába, maga a kérdéskör már jóval a téma felszínre kerülése előtt napirenden volt a politikai és egyházi élet döntéshozó személyiségeinek körében. A keresztény hagyomány alapértékeinek egy részét már az – egyébként nagyon is pragmatikus célok síkján gondolkodó – alapító atyák is a magukénak vallották.¹⁰⁸

Az Európáról szóló jövőkép alakításában a keresztény vallásnak, illetve az egyháznak legalább akkora szerepvállalása volt megfigyelhető az ötven év során, mint ahogyan a világi gondolkodóknak az integráció továbbfejlesztésében. Az, hogy az európai integrációs folyamat eljutott a kulturális–szimbolikus önmeghatározás problematikájáig, nagyban múlt az egyháznak azon a sikeres törekvésén, hogy saját spirituális–szimbolikus rendszerét kibékítse a tudomány pragmatikájával, és ennek jegyében egy folyamatos szellemi kihívás elé állítsa még az alapvetően laicista–szekularista gondolkodókat is.¹⁰⁹

Az egyházakkal való kapcsolat rendezésének igénye az Amszterdami Szerződésben kapott először teret. A szubszidiaritás alapelve szerint az EK alapító szerződését módosító szerződéshez csatolt 11. Nyilatkozat tartalmazza az egyházakkal szemben a nemzeti *status quo* fenntartását.¹¹⁰ Bár hatásköre alapján nem mondható, hogy az EU koherens egyházpolitikát folytat, a probléma vitája bizonyítja tudatosítását, jelenlétét és ennek mélyebb alapját.¹¹¹

A szakirodalom az európai identitás megteremtésére törekvő politikai akarat első nagyobb megnyilvánulásaként tartja számon az Alapjogi Charta 2000-ben történt

---

¹⁰⁷ A vita az Európai Néppárt képviselőinek közös indítványa nyomán került a média figyelmének középpontjába, ám maga a kérdéskör ennél már jóval hamarabb foglalkoztatta a politikai és egyházi élet döntéshozó személyiségeit. V. ö. KIRÁLY Miklós: *Európa keresztény gyökerei és az Alkotmányos Szerződés*, Iustum Aequum Salutare II., 2006/3–4. sz. 68.; MÁDL Ferenc: *Egy keresztény Európa égi mását és valóságképét keresve*, Magyar Szemle 2006/1. sz.

¹⁰⁸ V. ö. a Római Szerződés preambuluma.

¹⁰⁹ A *laicizmus* ideológiája az egyházat nemcsak az államtól akarja elválasztani, de magától a társadalomtól is, továbbá a pluralizmusra hivatkozva erkölcsi relativizmust hirdet.

¹¹⁰ „Az Európai Unió tiszteletben tartja és nem sérti az egyházak és vallási egyesületek vagy közösségek tagállamokban meglévő státuszát. Az Európai Unió hasonlóan tiszteletben tartja a filozófiai, világnézeti és nem-vallási szervezetek státuszát is.”; TILLMANN József: *Minek van, és minek lehet elsőbbsége Európában? A posztmodern 'tradicionálizmus' és a kereszténység*, in GLÓZER Rita – HAMP Gábor – HORÁNYI Özséb (szerk.): *A vallások és az európai integráció II.*, Budapest: Balassi Kiadó – Magyar Pax Romana, 2000.

¹¹¹ GORDOS Árpád – ÓDOR Bálint: *Az Európai Alkotmányos Szerződés születése: Az alkotmányozó konvent és kormányközi konferencia testközelből. Tanulmányok, dokumentumok*, HVG Orac, Budapest 2004.

elfogadását: annak ellenére, hogy ez ekkor még csak egy nyilatkozat, és nem jogszabály volt, az európaiság tartalmi alapjait fektették le benne.

III. A vallási kérdéskör meghatározása, tematikája

A vallás kérdésköre két témakört érintve került be a jövőt alakító európai közvéleménybe: egyrészt felvetődött a kereszténységnek, mint az európai kultúra alapjának említése a készülő alkotmányban, másrészt pedig az Isten nevére való közvetlen utalás problematikájával is szembe találták magukat az alkotmányozók.

Mindkét javaslattal a keresztény befolyásnak leginkább teret adó hivatalos európai szerveződés, az Európai Néppárt képviselői álltak elő. Igaz, hogy II. János Pál pápa, illetve (főként) a katolikus egyház már jóval korábban, de az alkotmányozási folyamat kezdetétől bizonyosan, komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a téma napirenden legyen az egyébként szekularizált Európában.

Annak, hogy miért ez a két kérdés került napirendre az egyébként sokkal tágabb keresztény kurzus problematikái közül, sokféle aspektusa van. A kereszténységet az európai kultúra gyökereként láttatni kívánó törekvésnek komoly kulturális illetve politikai dimenziói fedezhetők fel. Politikai dimenzióban fontos az „állam” és az egyház kapcsolatának tisztázása: ebben az összefüggésben természetesen az Európai Unió szervezeti és intézményrendszere tekinthető az „államnak”. Kulturális szempontból fontos az Unió viszonyulásának meghatározása ahhoz a civilizációs törésvonalhoz, amely a nyugati (európai) „szellemiség” és más eszmerendszerek (például az iszlám) között egyre inkább mélyülni látszik.

Az Isten nevére történő utalás kérdésének inkább a politikai és vallási szimbolizmushoz van köze, és nem egyéb előnyökhöz. A katolikus diplomácia vezetősége szerint ez a javaslat közvetve az első lépést jelenthetné ahhoz, hogy a szekurális társadalmat visszavezessék a hit értékeihez. Isten nevének említése az európai szinten egyre nagyobb teret nyerő laicista ideológiával szemben a vallási és világi rendszerek egymástól való autonómiáját hirdető felfogást erősítette volna, egyúttal tiszteletben tartva az európai intézmények jogos laicitását is.

Megjegyzendő, hogy ez, a monoteizmus deklarálásaként is értelmezhető törekvés, ha valóban komoly szerepet kapott volna a majdani szövegben, súlyos gondokat okozhatott volna az Uniónak a globalizálódó világban.

A kereszténység megemlégtésének legelkötelezettebb támogatója Olaszország volt, amely éppen akkor az Unió soros elnökét adta. Európa „identitását a preambulum fejt ki” – magyarázta Gianfranco Fini miniszterelnök-helyettes október 4-én, a Kormányközi Konferencia megnyitására. „Közös kulturális, emberi és vallási örökségünkből ered, és ezért az olasz kormány hisz abban, hogy ezt ki is kell fejeznünk, amikor a zsidó-keresztény hagyomány értékeiről szólnunk. Amellett, hogy teljes mértékben biztosítjuk a politikai intézmények szekularizációját, és abszolúte tiszteletben tartjuk az összes többi vallást, bízunk a Konvent képességeiben, hogy azok az emberek, akik feladatuk kapták a vén kontinens új szabályainak megalkotását, meg fognak emlékezni kétezer év történelmi valóságáról.” Az olasz elnökség inkább Európa keresztény örökségére koncentrált, nem Isten megemlégtésére. Ellentétben olyan országok alkotmányos hagyományaival, mint Németország és Lengyelország, ahol az Istenre való hivatkozás az emberi totalitarizmus megtagadása, ez a javaslat nem talált széleskörű támogatásra az Unión belül.

MELLETE	<—————	VAGY	—————>	ELLENE?
<i>Írország</i>	<i>Ausztria</i>	<i>Finnország</i>	<i>Dánia</i>	<i>Belgium</i>
<i>Lengyelország</i>	<i>Csehország</i>	<i>Görögország</i>	<i>Franciaország</i>	<i>Ciprus</i>
<i>Litvánia</i>	<i>Hollandia</i>	<i>Nagy-Britannia</i>		<i>Észtország</i>
<i>Magyarország</i>	<i>Lettország</i>	<i>Svédország</i>		
<i>Málta</i>	<i>Luxemburg</i>	<i>Szlovénia</i>		
<i>Olaszország</i>	<i>Németország</i>			
<i>Portugália</i>				
<i>Spanyolország</i>				
<i>Szlovákia</i>				

112

Lengyelország mindazonáltal a kereszténységért folytatott kampány élvonalában volt, van. Egy augusztus 27-i találkozó alkalmával a lengyel és a litván elnök kijelentette, hogy „támogatják II. János Pál pápát abban a törekvésében, hogy a keresztény értékeket említse meg a jövő Alkotmányban”, és ezzel csatlakoztak *Hollandia*, *Írország*, *Magyarország*, *Málta*, *Spanyolország*, *Portugália* és *Szlovákia* vezetőihez.¹¹³

¹¹² <http://ocipe.hu/cikkek/alkotmanyban.htm>

¹¹³ <http://ocipe.hu/cikkek/alkotmanyban.htm>

Néhányan ugyanakkor, bár a kereszténység említésére nyitottak, nem szeretnék, ha ez a kérdés a tárgyalások ütközőpontja lenne. „Nem vagyok ellene, hogy a preambulum szövegét gazdagítsa a kereszténység megemlézése, de nem szeretném, ha Európa nem lenne képes a megértésre a vallási tolerancia kérdésében” – jelentette ki Jean-Claude Juncker, *Luxemburg* miniszterelnöke. *Ausztria* és *Németország* osztja ezt a felfogást.

Franciaország ellenérzései egyház és állam összekeverése ellen közismertek. „Az európai civilizáció keresztény eredete letagadhatatlan – mondja Jacques Chirac. – Hazám azonban szekuláris állam, így nincs hozzászokva, hogy egy alkotmányos szövegben egy vallási természetű kijelentést találjon.” Franciaországban az államot és az egyházat teljesen szétválasztották, tehát az állam nem nyújt semmiféle támogatást, segítséget az egyházaknak, azoknak úgymond önellátóknak kell lenniük. Ezért érthető volt az elnök reakciója, azonban mégsem helyezkedtek a merev elutasítás álláspontjára: lehetséges, hogy valamelyest előre sejtették az alkotmányos szerződés bukását a francia népszavazáson.

A keresztény hagyomány, mint az európai egység kérdésének értékelése először az EU már említett Alapjogi Chartájának előkészítése során vetődött fel. A Chartát 2000 végén fogadták el Nizzában. Bár nem tekinthető jogszabálynak, de az ünnepélyes nyilatkozat számos alapvető jogot és értéket megfogalmaz, ami azért különösen jelentős, mivel része lett az Európai Unió Alkotmányos Szerződésnek is. Az előzőekben tárgyalt tagországi ellentétek már a Charta bizonyos nyelvi változataiban is megfigyelhetők. A német változat „geistig-religiösen” meghatározással fejezi ki a közös szellemi és vallásos gyökereket, azonban az angol változatban már csak a „spiritual and moral heritage” kifejezés található, ami a vallási hagyományokat erőteljesen kirekeszti az értelmezésből. Az angol fordítással szinte megegyezik a francia szövegváltozat is, amely szintén csak a szellemi és erkölcsi gyökereket említi.

A britek véleménye azért is érdemel külön figyelmet, mert náluk nem pusztán a keresztény hagyományok megítélése állítja az ország vezetését válaszút elé, hanem már maga az írott alkotmány is „idegen” számukra. A brit alkotmány úgynevezett történelmi alkotmány, amely nem egy dokumentum, hanem folyamatosan alakul különböző törvényhozási aktusokkal. Ez a modell a szokásjogon, a több évszázados hagyományrendszeren alapul, mely a polgárok viselkedésében, a bírói ítéletekben és a parlament törvényalkotó tevékenységében ölt konkrét formát. Ezek az aktusok következetesen tiszteletben tartják azokat az általános emberi és polgári jogokat, melyeket más országokban jónak láttak írásban is rögzíteni. Talán ennek is

köszönhető, hogy a brit diplomataék kényes kérdésként tekintenek az ügyre és bár a keresztény hagyomány Alkotmányos szintű megfogalmazását ők is elvetik, de nem olyan markánsan, mint az ellenzők táborába tartozó országok. A kereszténység, mint Európa történelmi örökségének része szerintük szabályozható alkotmányos szinten, de kiegyensúlyozott módon el kell ismerni a földrész vallási és kulturális sokszínűségét is.

Több tagállam támogatja a kereszténység megemléztetését, mint ahányan ellenzik, egy jelentős számú csoport azonban a kompromisszum mellett van. A döntést végül valószínűleg gyakorlati szempontok figyelembevételével fogják meghozni. „Ha az értékekre egy kevésbé pontos hivatkozás történik majd, mint amilyennel a lengyelek azonosulni tudnak, az könnyen zavarodottságot és csalódottságot eredményezhet” – figyelmeztetett a kormányközi konferencián a lengyel küldöttség.

Érdekes, ha a fentebb lévő táblázatot megfigyeljük, akkor szembeűnő, hogy a támogatók nagy többsége újonnan csatlakozott ország. A kelet-közép-európai térség legtöbb országában a nemzeti identitás kialakulása szoros kapcsolatban állt a vallással, a vallásos felekezetekkel és az egyházzal. A történelem több olyan példáról is beszámol, amely az adott országban a történelmi kihívást vallásos párhuzamokkal jeleníti meg nemzeti kihívásként. Különösen erős hatásnak bizonyult a nemzeti identifikáció szempontjából a 19. század elején, ha az adott ország felekezeti szempontból eltért a környezetétől. A térség államainak összetűzései és a keleti nagyhatalmak nyomása pedig csak erősítette az önállósodási és függetlenedési törekvéseket. Ezeknek a mozgalmaknak többször egy-egy felekezet tagjai voltak az értelmiségi élharcosai. A két világháború közötti korszak kicsit változtatott ezen, mégpedig a nemzeti identitás politikailag is realizált kialakulása következtében. A kisebbségbe került csoportok most kezdtek el igazán küzdeni érvényesülésükért. A kommunizmus elleni harcok szintén erősítették a nemzeti érzelm kialakulását. A lengyelországi felkelés és az '56-os magyar forradalom is vallási és nemzeti szimbólumokat sorakoztatott fel egymás után. Az identitástudat egyik kulcsfontosságú erénye, melyre a kisebbségben élők különösen fogékonyak, a fennmaradásra való törekvés, a sajátos jellemzők és sajátos kultúra megőrzése. Mindez azt teszi lehetővé, hogy a közösségek egységesek maradhassanak. Ezért ez a mély identitástudat a társadalom minden szintjén – a családtól a vallásig – behálózza. Ezek a szintek pedig egymásra épülnek, így meghatározhatóvá válnak az adott társadalom jellembeli vonásai is.

IV. A társadalmi párbeszéd intézményesítése – a vallási „lobbi”

A Laekeni Nyilatkozat alapján 2002-ben életre hívott Európai Konvent, amely a tagállamok, az EU intézmények, illetve a tagjelöltek delegáltjaiból állt, 2002. márciusától 2003. júniusáig dolgozott.

A Konvent szervezete mellett a széleskörű társadalmi párbeszédet is rendszerszerű keretekbe igyekeztek tartani. Az EU által formális mederbe terelt vitasorozatba élénken és több oldalról kapcsolódott be a vallási lobbi.

Ennek kiemelkedő jelentőségű példája II. János Pál pápa állásfoglalásainak sorozata. A Szentatya apostoli világkörüjtja során az üzeneteiben, illetve több ünnepi imádságában is, folyamatosan szorgalmazta a „keresztény gyökerek” említését. Elvárásainak egyik legteljesebb összefoglalóját pedig a 2002. június 20-án, Rómában rendezett konferencián intézte a résztvevőkhöz.

A pápa, illetve az egyéb szentszéki testületek megnyilatkozásai mellett említést érdemelnek az egyes nemzeti püspöki konferenciák, amelyek szintén többször hallatták hangjukat a kérdéssel kapcsolatban.

A társadalmi vita intézményesítésében fontos szerepet töltött be az Ifjúsági és Civil Konventhez hasonló keretek között létrehozott Európai Konvent is. Ez a szerveződés főként hagyományosan katolikus államokban fejtett ki szignifikáns tevékenységet.

Az alkotmányozási folyamatot testközelből követték a keresztény egyházak bizottságai: az Európai Közösségek Püspöki Konferenciáinak Bizottsága (COMECE), amely a katolikusok szervezeteként közvetített a Vatikán és a Konvent között; az Európai Egyházak Tanácsa (KEK), illetve azon belül az Egyház és Társadalom Bizottsága. Ez utóbbi két szervezet kapcsolta be a többi keresztény egyházat és egyházi közösséget a vitába. E szervezetek jó kapcsolatokat ápoltak és szoros együttműködési rendszert alakítottak ki egymással. A Konvent ülésein megfigyelőként voltak jelen, és annak minden tagjával folytattak tárgyalásokat.

V. A vallási igények tartalma

Az egyházak és egyházi közösségek befolyása a társadalmi életre a XXI. századra látványosan visszaszorult: az egyháznak régóta fő kerékkötője az a tény, hogy a vallást egy szekuláris társadalomban kell „közvetítenie”. Épp ezért az alkotmányozás során a hitélet

felől kiindulva kellett megtalálni azokat a sarokköveket, amelyekkel részt lehetett venni a vitában.

Amit az egyházak elsősorban bele kívántak vétetni az alkotmányba, a kereszténység alapértékei voltak, hozzátéve a világi szervezeteknek a transzcendens alapokba való beágyazottságát, illetve az egyházak állami státusának közösségi-jogi elismerését.

A Vatikán– egyéb törekvések mellett – a következő fő célokat tűzte ki az alkotmányozási folyamattal kapcsolatban:

1. Mindenekelőtt szükségesnek tartották elismertetni az alapvető értékek forrását: az Istenre történő utalást.
2. Az EU-nak jogi elismerést kellett volna adnia az egyházaknak és vallási közösségeknek, illetve garantálnia kellene a szabad szerveződéshez való jogukat.
3. Folyamatos, szervezett párbeszéd kialakítása lenne szükséges az uniós intézmények és az egyházi/vallási közösségek között.
4. A közösségi döntéshozatalnak tiszteletben kell tartania az egyházak és vallási közösségek által az egyes tagállamokban élvezett jogi státust.¹¹⁴

A COMECE az előbb említetteken túl szorgalmazta az Alapvető Jogok Chartájának belefoglalását az alkotmányba, amelynek kiindulópontja a kereszténység hagyományaiból származó alapjogok deklarálása lett volna, valamint az Unió értékei között fontosnak tartotta a közjóra törekvés kiemelését, s az autonómia jegyében a szubszidiaritás elismerését is.

A KEK nyilatkozata nagyobb hangsúlyt helyezett az igazságosság illetve a haladás gondolatának kifejezésére, illetőleg megfogalmazta az EU-nak a globalizálódó világban szánt szerepét a keresztény értékrend terjesztésében.

Az Európai Keresztény Konvent két nagyobb ívű dokumentummal járult hozzá a vallási „oldal” törekvéseihez: a 2002. decemberi Barcelonai Kiáltvánnyal, illetve a 2003. áprilisi Brüsszeli Kiáltvánnyal. A két deklaráció a keresztény hagyományú társadalmi értékek jogi elismerésének igénye mellett alkotmányos garanciákat szorgalmaz az európai népek jogainak biztosítása érdekében is. Tartalmazza a párbeszéd és az egyházak nemzeti jogállása megőrzésének elveit is, és szót emel privilegizált ideológiák nélküli a plurális világszemlélet elfogadása érdekében.

---

¹¹⁴ ÉRSZEGI Márk Aurél: *Keresztény értékek az Európai Unió Alkotmányszerződésében*, Jel, 2005. október.

VI. Az Alkotmány szerződés tartalma

A preambulum szövegezése kapcsán kialakult vita 2003 májusában, a Konvent finisében érte el csúcspontját. Az addigi szövegváltozathoz, amely „Európa kulturális, vallási és humanista örökségére” hivatkozott, számtalan módosító indítvány érkezett, ezeket azonban sorra elutasították.

2004. májusában hét ország külügyminisztere egy közös levelet fogalmazott meg a soros ír elnökséghez, melyben javasolták, hogy a preambulumban szerepeljen a keresztény gyökerek említése. A nagy tagállamok homályos állásfoglalása miatt a dublini kormány javaslata végül megmaradt az eredeti megfogalmazásnál.¹¹⁵

Az egyházak és egyházi közösségek számára praktikus megfontolások alapján nagy jelentősége volt az Alkotmányos Szerződés I. rész 52. cikkének, amely az egyházak és világnézeti szervezetek jogállásáról szól.

A bekezdés fontossága abban áll, hogy biztosítja az egyházakkal kapcsolatos nemzeti hatáskör privilégiumát, vagyis azt, hogy az Unió nem kíván közös európai egyházpolitikát kialakítani. Másrészt a cikkely biztosítja a strukturált párbeszéd fenntartását, és elismeri a vallási élet szereplőinek hozzájárulását a társadalom életéhez.

Az egyház sikereként (is) értékelhető, hogy az Alapvető Jogok Chartája teljes egészében és változtatás nélkül épült be a szövegbe.

Az Alkotmány szerződés értékeit is külön cikkekben foglalja össze, így a keresztény értékek keresésekor a Charta mellett leginkább ezeket a részeket kell tanulmányozni. A 2. cikkben felsorolt értékeket és célokat a keresztény egyházak mind magukénak vallják: a szabadságot, az egyenlőséget, az emberi jogokat, és a demokráciát is.

Az Unió az Alkotmányos Szerződéssel elkötelezte magát ezen értékek megvalósítása mellett, és céljai közé emelte a béke és a jólét előmozdítását, valamint az igazságosság, a szolidaritás és a jog érvényesülésének igényét.

VII. Összegzés: az eredmények értékelése a nyugati szellemiség fejlődésének tükrében

Az Alkotmányos Szerződés tartalmát, szellemiségét az elfogadása óta eltelt időben sokan, sokféleképpen magyarázták és értékelték. A tudományosság talaján állva fontos, hogy a

---

¹¹⁵ A Konvent szövegjavaslatát végül kisebb módosítással fogadta el a KK, így az ASZ „Európa kulturális, vallási és humanista örökségéből” merít ösztönzést, elismerve, hogy ebből származnak „az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogai, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, valamint a jogállamiság egyetemes értékei”.

tények értékelése során törekedjünk eleget tenni az objektivitás kritériumának. Mivel a vallás és az állam, illetve a társadalom kapcsolatában fontos értelmezési keretet nyújtanak a különböző eszmerendszerek, nehéz elvonatkoztatni saját alapálláspontunktól.

Ennek megfelelően rendkívül nehéz értékelni az eredményeket, ám mégis egy visszafogott, semleges elemzés a kívánatos.

Az, hogy a kereszténységre mint az európai kultúra gyökerére utaló szövegrész nem került be a szerződésbe, mutatja a laicista gondolkodásmód további térnyerését az EU döntéshozatalában, s egyben azt is jelenti, hogy a jövő Európájában nem szánnak komoly társadalom-alakító szerepet az egyházaknak.¹¹⁶

A civilizációs dimenzió szempontjából nyilván jó stratégia, hogy az Uniónak egyik vallás privilegizálása sem áll érdekében, hiszen ez egyrészt belefér az „Egység a sokféleségben!” jelmondatba, másrészt a világi gondolatkörök könnyebb térnyerését teszi lehetővé, ha Európa „megfeledkezik” bizonyos hagyományokról, melyeket többek között a kereszténységnek is köszönhet.

Megjegyzendő, hogy az európai identitás megteremtése során – amely az elmúlt évtizedben vezérfonalat jelentett az integráció továbbfejlesztésében – nehéz lesz összerendezni ezt az önmeghatározást anélkül, hogy a vallási rendszer szerepet kapna, hiszen a hitélet egy kulturális rendszer fontos alapja és milyensége annak egyik jellemzője.

Eredmények, illetve az egyházi befolyás majdani fontos csatornájának tekinthető a rendszeres párbeszéd kialakítására vonatkozó döntés. Bár az európai döntéshozatali rendszerben betöltött szerepe még nem világos, valószínű, hogy a vallással kapcsolatos intézményesített érdekérvényesítés nagy része e párbeszéd keretein belül valósul majd meg.

Az, hogy nem sérül az egyházak tagállamok szerinti státusa, tekinthető eredménynek, ám valójában ez is azt mutatja, hogy egyrészt az EU nem kíván foglalkozni a kérdéssel, másrészt pedig azt, hogy nem kívánja befolyásolni az erősen szekuláris államokat sem.

Összességében megállapítható, hogy az Alkotmányos Szerződés csupán általánosan utal Európa vallásos hagyományaira, s a keresztény egyházakat sem tekinti másnak, mint a társadalom egy nagyobb szerveződésének. Így mondhatjuk, hogy inkább azt a világi

---

¹¹⁶ WEILER, Joseph: *Laicizmus és krisztofóbia Európában*. Európa-levél 9, 2006 július.; HOLLÓ László: *Az Európai Unió, az európai keresztény identitás alkonya?* http://rocatteo.ubbcluj.ro/studia/st_Hollo_2004.pdf; ROSTOVÁNYI Zsolt: „Az európai értékrend és az iszlám”, in BECSKY Róbert (szerk.): *Az Európai Alkotmány Szerződés előzményei és várható hatásai*, Euration: Hans Seidel Alapítvány, Budapest 2004.

államszervezési hagyományt követi, amelyet a francia forradalom emelt a modern kor követendő példájává.

Szabolcs Szalai: Christianity and the European Constitution. Interpretation of religion and church in the process of European Constitution

Summary

When the European Union – with its past of fifty years – entered the 21st century, found itself within new international circumstances and brand new challenges. Together with the weakening hegemony of the United States of America and the re-occurring battle in between great powers there opened a new way for a possible unified European presence – not only in the economical, but political and cultural-symbolical sense of the word. This historical opportunity has been developing into an earnest requirement in the “old continent”, and this requirement turned to be one of the fundamental factors of the European constitutional procedure.

The question of unity has always been including several aspects and suggestions in order to solve the problem. There have been certain debates concerning the self-defining symbolical endeavours to create a cultural “unity” of Europe. One of the most outstanding of these was dealing with the representation of Christian traditions and the redefinition of the role of the church. Establishing a monolithic policy proved to be even more problematic than usual in the member states.

My study tries answer the question whether the results of the debates (old and new alike) in connection with the European Constitution can be the interpretations of the new Europe, or the current phenomena is no more than the product of the historical moment, providing new dimensions to the church and religion only to find its role in the (post)modern society.